

Judicial Remedy in Public Service Concession Agreements and Supplemental Agreements for Execution

Kamu İmtiyaz Sözleşmeleri ve Eki Uygulama Sözleşmelerinde Yargı Yolu

ABSTRACT

As it is known, today, public services may be delegated to private legal entities by concession agreements. While it is also known that jurisdictional disputes arising from the public concession agreements fall into the administrative jurisdiction's area of responsibility, the question of which judicial remedy will be authorized in case of conflicts caused by the supplemental agreements comes up as the first dispute between the parties in most of the lawsuits. In this study, within the scope of the law, we will first examine the agreements which the administration is party of. Furthermore, the notion of public services will be elaborated, and later on, which judicial remedy needs to be provided in case of conflicts caused by concession agreements and practice agreements partaking of supplemental of concession agreements will be analyzed.

ÖZET

Bilindiği üzere günümüzde, kamu hizmetinin, imtiyaz sözleşmeleri ile özel hukuk tüzel kişisine devredilmesi mümkündür. Kamu imtiyaz sözleşmeleri kapsamında ortaya çıkan uyumsuzlukların idari yargının görev alanına girdiği bilinmekle birlikte, bu sözleşmelerin eki niteliğindeki sözleşmelerden kaynaklanan uyumsuzluklarda hangi yargı yolunun görevli olacağı hususu, açılan pek çok davada, taraflar arasındaki ilk ihtilaf olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmamızda, kanuni düzenlemeler kapsamında, öncelikle kısaca idarenin taraf olduğu sözleşmeler incelenecek, kamu hizmeti kavramına değinilecek ve sonrasında imtiyaz sözleşmeleri ve imtiyaz sözleşmeleri eki niteliğindeki uygulama sözleşmelerinden kaynaklanan uyumsuzlukların hangi yargı yolunda çözülmesi gerektiği irdelenecektir.

KEYWORDS: Public Agreements, Public Service Concession Agreements, Judicial Remedy in Public Service Concession Agreements and Supplemental Agreements for Execution

PUBLIC SERVICE, WHICH IS PROVIDED TO SOCIETY TO meet its general and common necessities and to provide public interests or benefits, is one of the irreplaceable component of a social state. In some situations, it can be observed that public service is conducted by private legal persons. By assigning a public service to a private legal person entirely through conducting an administrative contract, the term “concession” unfolds. Concession agreements are the contracts which are conducted by private legal persons to perform a public service.¹ Due to the fact that concession contracts are qualified as administrative contracts, all disputes arising from concession contracts, as a rule, fall into administrative justice’s authority. However, according to the Law numbered 4446 and Law numbered 4501,² it is regulated that in public services and related concession agreements, the application for national or international arbitration authorities are accessible, in case of disputes arising from the concession contracts. Hence, administrative audit coverage of the jurisdiction is limited whereas, civil jurisdiction is being promoted.

If a joint stock company, which signed a concession agreement to carry out public services with the administration, has signed an agreement with a third party further to that concession agreement or even for the purpose of actualizing the public service in question, whether the agreement will be regulated under administrative or civil law should be determined based on the legal character of the third party. Hence, if the third party is a private legal person, the contract will not be considered as an administrative agreement. Also, if the third party is a Public Economic Enterprise (“**PEE**”), we cannot define this contract as an administrative contract. In the Legislative Decree no. 223 Article 1, it is underlined that Public Economic Enterprises will work in accordance with productivity and profitability principles and that they will be subject to private law regulations; as a result it is presumed that they are adopted as commercial partnerships and traders.³ In our article, it is discussed which judicial remedy is lawful in terms of the conflict of interest arisen from the concession contracts which is one of the contracts of the administration

ANAHTAR KELİMELER: İdarenin Sözleşmeleri, Kamu Hizmeti İmtiyaz Sözleşmeleri, İmtiyaz Sözleşmelerinde ve Bu Sözleşmelerin Eki Niteliğindeki Sözleşmelerde Yargı Yolu

BİR TOPLUMUN GENEL VE ORTAK GEREKSİNİMLERİNİ karşılamak kamu yararı veya çıkarını sağlamak için topluma sunulmuş olan kamu hizmetleri, sosyal devlet anlayışının vazgeçilmez bir ögesidir. Bazı durumlarda kamu hizmetinin, özel hukuk kişilerince yürütüldüğü görülmektedir. Kamu hizmetinin, bir bütün olarak, akdedilecek bir idari sözleşme ile özel hukuk tüzel kişisine devredilmesi ile imtiyaz kavramı karşımıza çıkmaktadır. Özel hukuk tüzel kişilerinin, kamu hizmetini yürütmek amacı ile akdettikleri sözleşmeler ise imtiyaz sözleşmeleridir.¹ İmtiyaz sözleşmeleri birer idari sözleşme olduğundan, imtiyaz sözleşmelerinden kaynaklanacak bütün uyuşmazlıklar kural olarak idari yargının görev alanına girmektedir. Ancak, 4446 sayılı Yasa² ve akabinde 4501 sayılı Yasa ile kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz sözleşmelerinde, bunlardan doğan uyuşmazlıkların milli veya milletlerarası tahkim yoluna başvurulabileceği düzenleme altına alınmıştır. Bu sayede idari yargının denetim alanı daraltılmış olup, adli yargının da önü açılmıştır.

İdare ile bir kamu hizmetinin yürütülmesine ilişkin imtiyaz sözleşmesi imzalamış anonim şirket, bu imtiyaz sözleşmesine istinaden, hatta söz konusu kamu hizmetini gerçekleştirme amacıyla üçüncü bir kişiyle sözleşme akdetmiş ise sözleşmenin özel hukuka mı yoksa İdare Hukukuna mı tabi olacağına o üçüncü kişinin niteliğine bakarak karar vermek gerekir. Nitekim bu üçüncü kişi özel hukuk kişisi ise sözleşme idari sözleşme olmayacaktır. Hatta bu üçüncü kişi Kamu İktisadi Teşebbüsü (“**KİT**”) olduğu takdirde de idari sözleşmeden bahsedilemeyecektir. Şöyle ki, 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 1. maddesinde İktisadi Devlet Teşekküllerinin ticaret şirketleri gibi verimlilik ve karlılık ilkeleri doğrultusunda çalışacağı vurgulanmış ve bunların özel hukuk hükümlerine tabi olacakları, bunların birer ticaret şirketi veya tacir olduklarının benimsendiği anlaşılmaktadır.³ Makalemizde, kamu tüzel kişisi olan idarenin sözleşmelerinden olan imtiyaz sözleşmelerinde ve bu sözleşmelerin uygulanmasına yönelik yapılan ek sözleşme niteliğindeki sözleşmelerde çıkan uyuşmazlıklar bakımından hangi yargı yolunun caiz olduğu tartışılmaktadır.

as a public law corporation, and the supplemental agreements for those contracts' execution.

II. AGREEMENTS THAT THE ADMINISTRATION IS A PART OF

Before outlining the administrative agreements, it would be appropriate to mention briefly about the agreements of the administration first. Agreements which the administration signs with real persons or legal entities are called agreements of administration. The contracts that are conducted by the administration are called "private law contracts" or "administrative contracts" according to their rules and their contractual parties. Administration's private law contracts are dependent on private law, while administrative contracts are dependent on public law as a rule. In the general legal doctrine, it is accepted that in order to define a contract as an administrative contract, three conditions as set forth below should be met collectively:

II. İDARENİN TARAF OLDUĞU SÖZLEŞMELER

İdari sözleşmelerden bahsetmeden önce, idarenin sözleşmelerine kısaca değinmek gerekmektedir. İdarenin gerçek veya tüzel kişilerle akdettiği sözleşmeler idarenin sözleşmeleri olarak adlandırılmaktadır. İdarenin akdettiği sözleşmeler, sözleşme hükümlerine ve taraflarına göre, "özel hukuk sözleşmesi" veya "idari sözleşme" olarak nitelendirilmektedir. İdarenin özel hukuk sözleşmeleri özel hukuk hükümlerine tabiyken, idari sözleşmeler kural olarak kamu hukukuna tabidir. Genel öğretilde, bir sözleşmenin idari sözleşme sayılabilmesi için aşağıda belirtilen üç şartın birlikte gerçekleştirilmesi gerektiği kabul edilmektedir:

- Taraflardan en az birisi idare olmalıdır.
- Sözleşmenin konusunun kamu hizmetinin yürütülmesine ilişkin olması gerekmektedir.⁴

- At least one of the parties should be an administration.
- The subject of the contract should be relevant to conducting public service.⁴
- There should be some clauses in the agreement, which fall beyond the scope of private law. This means the possibility of demanding and getting some innovations while the service is being conducted because of the regulations that are the most important standard which determines the administrative contracts, bestowed to the administration and exceed private law.⁵

The characteristic feature of the administrative contracts is that some particular functions are provided

- Sözleşmede özel hukuku aşan hükümler bulunmalıdır. Bu husus, idari sözleşmeleri belirleyen en önemli ölçüt olan, idareye tanınan ve özel hukuku aşan yetkilere ilişkin hükümler nedeniyle hizmetin yürütüldüğü sırada bir takım yeniliklerin yapılmasını isteyebilmek ve elde etmek anlamına gelmektedir.⁵

İdari sözleşmelerin karakteristik özelliği, idareye bir takım özel yetkiler sağlanmış olmasıdır. Bu yetkiler özel hukuku aşan, tek taraflı, bir üstünlük içeren yetkililerdir. İdari sözleşmeleri, idarenin özel hukuk sözleşmelerinden ayıran en önemli ölçüt budur. İdari sözleşmelerin taraflarından birisinin, her zaman idare olması ve sözleşme konusunun ise kamu hizmeti olması zorunludur. Bu noktada, kamu hizmetini ve kamu hizmetinin görülme usullerini incelemekte fayda görmekteyiz.

for the administration. These functions fall outside the scope of private law, are unilateral and contain supremacy. The most important criterion that differentiates administrative contracts from the private law contracts of the administration is this feature. It is obligatory that one of the administrative contract's parties be an administrative organ and that the subject of the contract be a public service. At this point, analyzing public service and procedures of giving public service would therefore be useful.

III. PUBLIC SERVICE

A. Description

Although the concept of public service does not have any specific description, according to the Council of State and the legal doctrine however, public service can be defined as: *“The activities which are conducted by private legal persons under the surveillance and supervision of administration within the Administrative Law and the private legal system that is related to Administrative Law for public necessities and which can cause uneasiness and chaos unless they are conducted.”*⁶ As it is understood from the description, public service consists of the operations that are made for the satisfaction of public needs. Fundamentally, these operations fall within the responsibilities of the administration, and may also be conducted by private legal persons as a result of changing conditions within the society.

B. Principles and Methods

The administration conducts public services according to some principles. As abovementioned, public service can also be conducted by private legal persons. The administration is under obligation for controlling whether these, as expressed in the Constitution, “private enterprises”,⁷ conduct public services properly or not. The basic principles of public services can be enumerated as continuity, equality, variability/adaptation, and finally being gratuitous. Public service has to be conducted under these principles.

An operation that administration is insufficient to conduct can be conducted by a private legal person by the permission of administration, in other words it is possible that the related services can be provided in this way. Nowadays, administration gives private enterprises a place in various areas to conduct public services not

III. KAMU HİZMETİ

A. Tanımı

Kamu hizmetinin doğrudan bir tanımı bulunmama- la beraber, doktrin ve Danıştay kararları ışığında kamu hizmeti; *“İdare veya idarenin gözetim ve denetimi altındaki özel hukuk kişisi tarafından, giderilmediği takdirde toplumda huzursuzluk ve kargaşaya yol açacağı varsayılan kamusal ihtiyaçlara yönelik olarak İdare Hukuku veya İdare Hukuku bağlantılı özel hukuk rejimi içinde yürütülen faaliyet”*⁶ olarak tanımlanabilmektedir. Tanımdan da anlaşılacağı üzere kamu hizmeti, kamusal ihtiyaçların tatminine yönelik faaliyetlerdir. Esasında bu faaliyetler idarenin bir yükümlülüğü olup, değişen toplum şartlarının sonucu olarak günümüzde özel hukuk kişilerine de gördürülebilmektedir.

B. İlkeleri ve Usulleri

İdare kamu hizmetini bazı ilkeler çerçevesinde yerine getirmektedir. Yukarıda da belirttiğimiz üzere, kamu hizmetleri özel hukuk kişileri tarafından da yerine getirilebilmektedir. İdare, Anayasa'daki deyimle bu “özel teşebbüs”lerin⁷ kamu hizmetini gerektiği gibi yerine getirip getirmediğini kontrol etme yükümlülüğü altındadır. Kamu hizmetinin temel ilkeleri; süreklilik, eşitlik, değişkenlik/uyarlama ve son olarak meccanilik (bedavalık) olarak sıralanabilmektedir. Kamu hizmetleri bu ilkeler çerçevesinde yerine getirilmek zorundadır.

İdarenin yetersiz kaldığı bir faaliyeti, idarenin izni ile özel hukuk kişilerinin de yapabilmesi, yani söz konusu hizmetlerin bu şekilde görülmesi mümkündür. Günümüzde idare, sadece yetersiz kaldığı alanlar bakımından değil, ekonominin hareketlenmesine katkıda bulunmak için de, özel teşebbüslere kamu hizmetinin yürütülmesi amacıyla birçok alanda yer vermektedir. Kamu hizmetinin gördürülme usulleri çeşitli şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Bunlar; “emanet”, “müşterek emanet”, “iltizam”, “ruhsat usulleri”, “İmtiyaz Sözleşmesi”, “Yap-İşlet-Devret ve Kamu Özel İşbirliği” usulüdür. Günümüzde ulusal ve uluslararası çerçevede en geniş uygulama alanı bulan türlerden biri ise imtiyaz sözleşmesi usulü olarak karşımıza çıkmaktadır.

only with regard to the areas that it remains incapable, but also to make contribution to stimulate the economy. Public service shows itself in many forms. These are; “consignment”, “joint consignment”, “assuming”, “license forms”, “Concession Agreements”, “Build Operate Transfer and Public-Private Partnership” forms. Today, in national and international arena, Concession Agreements have the largest field of application in these forms.

IV. PUBLIC CONCESSION AGREEMENTS

A. Description and Elements

Concession is constituting and/or managing a public service by a specific person according to an agreement between the administration and a specific private law person while the profits and damages belong to the private law person.⁸ Concession is provided to the private legal person with the concession agreements. Concession agreements are the administrative contracts which set forth constituting a public service by a private legal person and managing it for a while or managing a public service which has already been constituted.⁹ In these contracts, the administration which is a public corporation is called “concession grantor” and the private legal person that conducts the public service is called “concessionaire”. The public service that is conducted by the private legal person will be left to the administration free of charge at the end of the time that the parties determined.

The elements of concession can be listed as contractual element, subject element, charging element, concessionaire’s managing on its own profit and loss element. Fundamentally, it is possible to deduce these elements

IV. KAMU İMTİYAZ SÖZLEŞMELERİ

A. Tanımı ve Unsurları

İmtiyaz, idarenin belli bir özel kişi ile yaptığı sözleşme uyarınca belli bir kamu hizmetinin kar ve masrafları, kar ve zararı özel kişiye ait olmak üzere, belli bir kişice kurulması ve/veya işletilmesi usulüdür.⁸ İmtiyaz, imtiyaz sözleşmeleri ile özel hukuk kişilerine temin edilir. İmtiyaz sözleşmeleri ise bir kamu hizmetinin bir özel kişi tarafından kurulmasını ve belli bir süre işletilmesini veya kurulmuş bulunan bir kamu hizmetinin belli bir süre işletilmesini öngören idari sözleşmelerdir.⁹ Bu sözleşmelerde kamu tüzel kişisi olan idare “imtiyaz veren” ve kamu hizmetini gören özel hukuk kişisi ise “imtiyazcı” olarak isimlendirilmektedir. Özel hukuk kişisi tarafından sürdürülen kamu hizmeti, taraflarca belirlenen sürenin sonunda bedelsiz olarak idareye kalmaktadır.

İmtiyazın unsurlarını akdi unsur, konu unsuru, ücretlendirme unsuru ve imtiyazcının kendi kâr ve zararına işletme unsuru olarak sayılabilmektedir. Esasında, bu unsurları yukarıdaki imtiyazın tanımından da çıkarmak mümkündür. İmtiyazcı ile idare arasında, bir kamu ihtiyacını tatmin amacıyla sözleşme yapılmakta ve imtiyazcı yerine getirdiği bu hizmet karşılığında yararlananlardan bedel tahsil ederek kendi kazancını sağlamaktadır. Bu unsurlara ilaveten içtihatlar ve doktrin, belirli ve uzun süreli olma unsurlarını da aramaktadır. Hatta doktrinde bu unsurların imtiyaz sözleşmesini, diğer idari sözleşmelerden ayıran unsur olduğu kabul edilmektedir.

1. Akdi Unsur

İmtiyaz iki taraflı bir işlemdir. Bu sebeple, imtiyaz usu-

FOOTNOTE

1 A . Ali Rıza Yücel, İdari Sözleşmeler ve İmtiyaz Sözleşmeleri, Türkiye Mühendislik Haberleri, N. 439-440 - 2005/5-6, p. 1-2

2 The Code Related to the Binding Principles In Case of the Disputes Arising From the Concession Conditionings and Contracts About Public Services, Article 1: “The aim of this Code is to designate the principles and bases that should be concurred by the parties during the making process of contract, in the case of arbitration remedy is provided for the resolution of disputes that are arising from the concession contracts and conditionings about public service.”

3 Supreme Court 23rd Civil Chamber (CC) numbered, E. 2014/5176, K.2015/545; Constitutional Court dated 03.02.2015 and numbered E.1994/70, K1994/65-2.

4 Supreme Court 9th CC dated 20.12.1993 and numbered, E.1993/9709, K.1993/19056: “.. In the case of being related to other thing and things about public service, not directly the conduction of public service, then it is not an administrative contract...”

5 Kemal Gözler, İdare Hukuku V.II, Ed.2 , Bursa 2009, p. 42; İlhan Özyay, Gün İşığında Yönetim, Ed. 5, İstanbul, 2002, p. 251.

6 Özyay, p.224.; Council of State 1st Chamber dated 24.09.1992, numbered E. 1992/232, K. 1992/294; Constitutional Court dated 11.04.1994, numbered E. 1994/43, K. 1994/42-2.

7 Constitution Art. 47 : “private enterprises that have public service qualification..... can be nationalized” IV: Labour and agreement freedom Art. 48: Everyone has the freedom of working and making agreement in every area they like. It is free to constitute private enterprises.

8 Gözler, p. 296.

9 Metin Günday, İdare Hukuku, Ed. 10, Ankara 2015, p. 172.

from the description of concession above. Concessionaire and administration make an agreement to satisfy a public need and the concessionaire carries interest in return of such services that it has provided by recovering charge from the clients. In addition to these elements, some judicial decisions and doctrine require the elements of being specific and long-term. Moreover, the doctrine manifests that these elements are the elements that separate concession agreement from the other administrative contracts.

1. Contractual Element

Concession is a bilateral proceeding. For this reason, in contractual element, the condition of executing an agreement between the administration and a joint-stock company that will conduct the service in specie as a private legal person is demanded. As a natural result of this condition, the administration cannot assign a public service duty to the private legal person on its own motion as a public service concession.⁹

2. Subject Element

The subject of concession can be determined as conducting a public service and/or operating it. For this reason, if there is no public service then public service concession cannot exist.

3. Operating on Its Own Profit and Loss Element

In concession agreements, in case the fund and the risk belong to the private enterprise that signed the contract with the administration and the operation makes a loss, the private legal person will be responsible for the loss.¹⁰

lünde idare ile hizmeti fiilen yürütecek olan özel hukuk tüzel kişisi anonim şirket arasında bir sözleşme imzalanması koşulu aranmaktadır. Bunun doğal sonucu olarak idare, özel hukuk kişisine bir kamu hizmeti görevini hiçbir zaman kendiliğinden kamu hizmeti imtiyazı olarak devredememektedir.

2. Konu Unsuru

İmtiyazın konusu bir kamu hizmetinin kurulması ve/veya işletilmesidir. Bu sebeple kamu hizmeti yoksa kamu hizmeti imtiyazı da olamaz.

3. Kendi Kâr ve Zararına İşletme Unsuru

İmtiyaz sözleşmeleri ile sermaye ve riskin, idare ile sözleşme imzalamış özel girişimciye ait olması ve faaliyetin zarar etmesi halinde, bunun da özel hukuk tüzel kişisi şirket üzerinde kalması söz konusudur.¹⁰

İmtiyaz sözleşmelerinin niteliği konusunda değişik tartışmalar süregelmiştir. Bu tartışmaların neticesinde Anayasa Mahkemesi ve Danıştay, idari sözleşmelerin unsurlarından yola çıkarak, imtiyaz sözleşmesinin bir idari sözleşme olduğunu tespit etmiştir. Anayasa Mahkemesi “*Kamu hizmeti imtiyaz sözleşmeleri, gerek konusunun bir kamu hizmetinin kurulması ve/veya işletilmesi, gerekse hizmetin yürütülmesini sağlamak için hizmeti yapanlara kamu gücüne dayanan yetkiler tanınması, gerekse idarenin, hizmetin düzenli ve gözetim yetkisine sahip olması yönünden idari sözleşmenin tüm niteliklerini taşır*lar”¹¹ şeklindeki kararı ile imtiyaz sözleşmesinin idari sözleşme niteliğinde olduğuna karar getirmiştir. Bu şekilde Anayasa Mahkemesi, Danıştay’ın¹² bu yöndeki tespitlerini de doğrulamıştır.

DİPNOT

1 Ali Rıza Yücel, “İdari Sözleşmeler ve İmtiyaz Sözleşmeleri”, Türkiye Mühendislik Haberleri, S. 439-440 - 2005/5-6, s. 1-2.

2 Kamu Hizmetleri İle İlgili İmtiyaz Şartlaşma ve Sözleşmelerinden Doğan Uyuşmazlıklarda Tahkim Yoluna Başvurulması Halinde Uyumlu Gereken İlkelere Dair Kanun, Madde 1.: “Bu Kanunun amacı, kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinde bunlardan doğan uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözülmesinin öngörülmesi durumunda taraflarca sözleşme yapılırken uyulması gereken ilke ve esasları belirlemektir.”

3 Yargıtay 23. Hukuk Dairesi (HD) 03.02.2015, E. 2014/5176 K. 2015/545; Anayasa Mahkemesi 03.02.2015, E. 1994/70 K. 1994/65-2.

4 Yargıtay 9. HD 20.12.1993, E.1993/9709, K.1993/19056 : “..Eğer doğrudan doğruya kamu hizmetinin yürütülmesi değil de, kamu hizmeti ile ilgili diğer şey ve seylere ilişkin olması durumunda bu sözleşme idari sözleşme değildir..”

5 Kemal Gözler, İdare Hukuku, C.II, 2. Bası, Bursa 2009, s. 42; **İlhan Özay**, Gün Işığında Yönetim, 5. Bası, İstanbul, 2002, s.251.

6 Özay, s.224; Danıştay 1. Dairesi 24.09.1992, E. 1992/232, K. 1992/294; Anayasa Mahkemesi 11.04.1994, E. 1994/43, K. 1994/42-2.

7 Anayasa m.47 : “kamu hizmeti niteliği taşıyan özel teşebbüsler... devletleştirilebilir.”

IV: Çalışma ve sözleşme hürriyeti Madde 48: Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetine sahiptir. Özel teşebbüsler kurmak serbesttir.

8 Gözler, s. 296.

9 Metin Günday, İdare Hukuku, 10. Bası, Ankara 2015, s. 172.

There have been several controversies over the qualification of concession agreements. As a result of these arguments the Constitutional Court and the Council of State determined based on the elements of administrative contracts that concession agreements are administrative contracts. The Constitutional Court determined concession agreements as an administrative contract as a result of its decision as “*Public service concession agreements have all the qualifications of administrative contracts because of both its providing authority based on public power for constituting and/or managing public service, also for conducting the service, on the other hand administration having the authority to supervision whether the service is systematic or not.*”¹¹ In this way, the Constitutional Court verified the Council of State’s¹² decisions in this aspect.

B. Proceeding for Disputes in Public Service Concession Agreements

As a rule, in administrative contracts dispute resolutions are made in administrative judicial review. Because concession agreements are qualified as administrative contracts, all disputes arising from these contracts, in principle, fall into the administrative justice’s responsibility. However, in the Article 2/1-c of the Administrative Jurisdiction Procedures Code (“**AJPC**”) numbered 2577 the administrative court’s responsibility for concession agreements is limited with the arrangement below which is brought for the disputes that the administrative court is responsible for;

“The cases concerning the disputes between the parties arising from the administrative contracts executed for conducting one of the public services, except for the disputes arising from concession conditioning and contracts that are stipulated by arbitration”

Arbitration remedy is applicable for concession agreements as a result of the regulation as “It can be assumed that the disputes arising from the concession conditions and contracts about public services can be resolved by national or international arbitration. International arbitration remedy is only applicable for the disputes containing foreign elements” in the Constitution’s article 125/1 with the Code numbered 4446. Following this code, with the Law numbered 4501, the procedures and the principles that are applied in case of appeal by the arbitration are regulated. Accordingly, if they prefer, par-

B. Kamu Hizmeti İmtiyaz Sözleşmelerinde Uyuşmazlık Halinde Yargılama Usulü

İdari sözleşmelerde uyuşmazlıklar, kural olarak idari yargı yolunda çözümlenmektedir. İmtiyaz sözleşmelerinin birer idari sözleşme olması sebebiyle, bu sözleşmelerden kaynaklanacak bütün uyuşmazlıklar kural olarak idari yargının görev alanına girmektedir. Ancak 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun (“**İYUK**”) 2/1-c maddesinde, idare mahkemesinin görevli olduğu uyuşmazlıklar bakımından;

“Tahkim yoluyla öngörülen imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklar hariç, kamu hizmetlerinin birinin yürütülmesi için yapılan idari sözleşmelerden dolayı taraflar arasında çıkan uyuşmazlıklara ilişkin davalar”

şeklinde bir düzenleme getirilmiş olup, idare mahkemesinin imtiyaz sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklar bakımından görevi sınırlandırılmıştır. Anayasa’nın 125. maddesinin birinci fıkrasına 4446 sayılı Yasa ile getirilen “Kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinde bunlardan doğan uyuşmazlıkların milli veya milletlerarası tahkim yoluyla çözülmesi öngörülebilir. Milletlerarası tahkime ancak yabancılik unsuru taşıyan uyuşmazlıklar için gidilebilir” hükmü sonucunda imtiyaz sözleşmeleri için tahkim yolu açılmıştır. İşbu yasayı takiben 4501 sayılı Yasa ile imtiyaz sözleşmelerinde tahkim yoluna başvurulması halinde uygulanacak usul ve esaslar düzenleme altına alınmıştır. Dolayısıyla bu durumda taraflar isterlerse sözleşmeden doğacak uyuşmazlıkların çözümü için tahkime gidilmesini kararlaştırabileceklerdir. Esasında, idari yargının denetim alanı tahkim yoluyla daraltılmıştır.

Tahkim yolunun öngörüldüğü imtiyaz sözleşmelerinin idari yargının görev alanına girmemesinin sebebi ise, tahkim yolu ve kararları bakımından görevli yargının adli yargı olmasıdır. Bu sebeple taraflar arasında tahkim yoluna başvurulabileceği kararlaştırılmış ise görevli yargı idari yargı olmayacaktır.

Nitekim bu Anayasal değişiklikle uyumlu olarak 2575 sayılı Danıştay Kanununun 24. maddesinin ilk fıkrası ile “tahkim yolu öngörülme-yen kamu hizmetleri ile ilgili idare mahkemesi şartlaşma ve sözleşmelerinde doğan idari davaları karara bağlama” görevi Danıştay’a verilmiştir. 2575 sayılı Danıştay Kanunu 2577 sayılı Kanununa göre özel kanun olmasından dolayı, tahkimin

ties can settle for appealing to arbitration for the resolution of disputes arising from concession agreements. Fundamentally, the control jurisdiction of the administrative justice is limited by arbitration remedy.

The reason that the concession agreements do not fall into the administrative jurisdiction is that the civil jurisdiction is authorized for arbitration remedy and its decisions. For this reason, if the parties have decided on going to arbitration, then the administrative justice will not be the authorized jurisdiction.

Thus, in line with this Constitutional modification, with the Code numbered 2575 of the Council of State, Article 24/1, it is decided that the duty of “concluding the administrative cases arising from administrative court conditioning and contracts about public services which

öngörülmediği imtiyaz sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklarda yargı yolu idari yargı, görevli mahkeme ise Danıştay olacaktır. Aksi durumda, imtiyaz sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklar için adli yargı yoluna gidilebilecektir.

V. İMTİYAZ SÖZLEŞMESİNİN EKİ NİTELİĞİNDE OLAN UYGULAMA SÖZLEŞMELERİ VE BU SÖZLEŞMELERDEN DOĞAN UYUŞMAZLIKLARDA YARGI YOLU

İdare ile özel hukuk kişisi arasında imzalanan imtiyaz sözleşmesinin yürütülebilmesi için, imtiyazcı ile üçüncü kişiler arasında da sözleşmeler akdedilmektedir. İdare tarafından özel hukuk kişisine verilen imtiyaza hizmet eden ve idarenin taraf teşkil etmediği bu sözleşmeler uygulama sözleşmeleridir. İmtiyazın konusu

are not envisaged for arbitration” is assigned to the Council of State. Due to the fact that the Code numbered 2575 of the Council of State is a special law comparing to the Council of State Code numbered 2577, for the disputes arising from the concession agreements that arbitration is not assumed, the judicial remedy will be administrative justice and the court of jurisdiction will be the Council of State. Otherwise, for disputes arising from concession agreements, civil jurisdiction remedy will be applicable.

V. SUPPLEMENTAL AGREEMENTS OF CONCESSION AGREEMENTS AND THE JUDICIAL REMEDY IN DISPUTES ARISING FROM THESE CONTRACTS

Some contracts may also be signed between concessionaire and third parties to conduct the concession

kamu hizmetinin tahsisi amacıyla akdedilen bu sözleşmelerde üçüncü kişi, bir özel hukuk kişisi olabilecektir. İdare ile bir kamu hizmetinin yürütülmesine ilişkin imtiyaz sözleşmesi imzalamış özel hukuk kişisinin, bu imtiyaz sözleşmesine istinaden, söz konusu kamu hizmetini gerçekleştirme amacıyla, üçüncü bir kişiyle akdettiği sözleşmelerinin özel hukuka mı yoksa idare hukukuna mı tabi olacağına, o üçüncü kişinin niteliğine bakarak karar vermek gerekmektedir.

A. Uygulama Sözleşmelerinden Doğan Uyuşmazlıklarda Yargı Yolu - Özel Hukuk Kişileri ve Kamu İktisadi Teşebbüsleri

Uygulama sözleşmesinin tarafı üçüncü kişinin özel hukuk kişisi olabileceği gibi, Kamu İktisadi Teşebbüsü de (“KİT”) olabilecektir. Üçüncü kişinin özel hukuk kişisi olması halinde, uygulama sözleşmesinin idari sözleş-

agreements that are signed between administration and private legal person. These contracts, which serve to the concession that is given to the private legal person and which the administration does not become a party of, are the execution contracts. In these agreements, which are executed to grant public service as the subject of concession, the third person might therefore be a private legal person. Whether the agreement executed by the private legal person, who signed the concession agreement with the administration to conduct a public service, with a third person to perform the related public service falls within the private law or administrative law should be determined based on that third person's characteristics.

A. Judicial Remedy in Disputes Arising from Execution Agreements - Private Legal Persons and State Economic Enterprises

While the third person who is a contracting party of the execution agreement can be a private legal person, it can also be a State Economic Enterprise (“SEE”). It is clear that in case the third person is a private legal person, the execution agreement will not be accepted as an administrative contract.¹³ In addition to this, another matter that could lead to a possible discussion in the execution is the situation when the third person is a SEE. According to the Article 1 of the Legislative Decree (“LD”) numbered 233, it is underlined that the SEEs work in accordance with productivity and profitability principles like trading companies, also indicated that they will be dependent on its private legal rules and understood that they are adopted as trading companies and traders.¹⁴ In the same way, once again, it is designated by ensuring that the SEEs have the adjective of trader in the Article 18/1 of the Turkish Commercial Code (“TCC”) as indicated below;

“Trading companies and associations which manage concerns to achieve their goals and even the enterprises and establishments, which are constituted by statutory bodies like State, Province, City Hall to be administrated within the scope of private law and managed as a concern pursuant to their laws of establishment, are adopted as traders”

The Article 4/2 of the Legislative Decree numbered 233 states that economic enterprises are dependent on private legal rules, except for the designated matters in the Legislative Decree numbered 233. For adopting state economic enterprises as traders, the condition of being

me olarak kabul edilmeyeceği açıklar.¹³ Bununla birlikte, uygulamada tartışmaya yol açabilen bir diğer husus bu üçüncü kişinin bir KİT olmasıdır. 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin (“KHK”) 1. maddesinde, KİT'lerin ticaret şirketleri gibi verimlilik ve karlılık ilkeleri doğrultusunda çalışacağı vurgulanmış ve bunların özel hukuk hükümlerine tabi olacakları belirtilmiş olup, KİT'lerin birer ticaret şirketi veya tacir olduklarının benimsendiği anlaşılmaktadır.¹⁴ Aynı şekilde, 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun (“TTK”) 18/1. maddesinde;

“Ticaret şirketleriyle gayesine varmak için ticari bir işletme işleten dernekler, kendi kuruluş kanunları gereğince hususi hukuk hükümleri dairesinde idare edilmek veya ticari şekilde işletilmek üzere Devlet, Vilayet, Belediye gibi amme hükmi şahısları tarafından kurulan teşebbüs ve müesseseler dahi tacir sayılır”

şeklinde KİT'lerin tacir sıfatını taşıdıkları, bir kez daha hüküm altına alınarak vurgulanmıştır.

233 sayılı KHK'nın 4/2. maddesine göre kamu iktisadi teşebbüsleri, 233 sayılı KHK'de belirtilen konular dışında özel hukuk hükümlerine bağlıdır. Bir kamu iktisadi teşebbüsünün tacir sayılabilmesi için ticari şekilde işletilmek üzere kurulması da yeterlidir. Zira TTK'nın 18/1 maddesi iki şartı birlikte aramamakta “kendi kuruluş kanunları gereğince hususi hukuk hükümleri dairesinde idare edilmek” cümlesinden sonra “veya” eki getirilerek “Ticari şekilde kurulan” teşebbüslerin de tacir sayılacağını belirtmektedir.^{15/16} Nitekim Yargıtay ve doktrin görüşü de bu şekildedir. Bu noktada, tarafı özel hukuk kişisi dışında KİT olan uygulama sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıkların da adli yargıda çözümlenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır. Nitekim işbu husus, Yargıtay kararları ile de desteklenmektedir.¹⁷

Uygulama Sözleşmelerinden kaynaklı olarak ortaya çıkan uyuşmazlıkların adli yargıda çözümlenmesi gerektiğine ilişkin bir başka görüş ise bu hususu, uygulama sözleşmelerinin, kamu hizmeti imtiyaz sözleşmesi ile idari hizmet sözleşmeleri dışındaki sözleşmeler olmaları nedeni ile idari sözleşme olarak sayılmayacakları şeklinde gerekçelendirmiştir.¹⁸

Bu çerçevede değerlendirme yapacak olursak, idare ile imtiyaz sözleşmesi imzalamış olan imtiyazcının, kamu hizmetini yerine getirmek amacıyla üçüncü kişilerle yapacağı sözleşmelerden doğan uyuşmazlıklarda hangi

established to operate commercially is also sufficient. The Article 16/1 of the Turkish Commercial Code does not look for these two conditions together and designated that these enterprises that are “constituted commercially” can be adopted as traders by putting the annex of “or” after the sentence of “being managed in their private legal rules chamber according to their own law of establishment”; therefore, the Supreme Court and the doctrine concord with this reading.¹⁵¹⁶ At this point, the conclusion that the disputes arising from the execution agreements that the SEE is a party of except for the private legal persons can be solved by judicial remedies is deduced. Thus, this matter is supported by the Supreme Court decisions.¹⁷

Another comment about the fact that the matter of the disputes arising from the execution agreements should be solved in judicial justice justifies this matter as; because the execution agreements are not public service concession contracts and administrative employment contracts, they cannot be adopted as administrative contracts.¹⁸

According to the evaluation in this context, which judicial remedy will be lawful for the disputes arising from the contract signed with a third person to conduct a public service by a concessionnaire which had signed a concession contract with the administration, depends on the qualification of the third person. If the third person is a private legal person, then the agreement will be out of the administrative justice’s area of responsibility because in order to appeal for the administration justice

yargı yolunun caiz olacağı bu üçüncü kişinin niteliğine bağlıdır. Şayet bu üçüncü kişi bir özel hukuk kişisi ise idari yargının yetkisinin dışına çıkmış olacaktır. Çünkü idari yargı yoluna başvurabilmek için sözleşmenin idari sözleşme niteliğine sahip olması gerekmektedir. İdari sözleşmeden bahsedebilmemiz için ise taraflardan en azından birisi idare olmalıdır. Bu durumda özel hukuk kişisi olan imtiyazcı ile özel hukuk kişisi veya KİT arasında düzenlenecek sözleşmelerin idari sözleşme niteliğine sahip olması mümkün değildir. Bu sözleşmeler özel hukuk hükümlerine tabi, özel hukuk sözleşmeleridir. Burada imtiyaz sözleşmesine ek nitelikte sözleşmeler kurulmaktadır ancak, bu sözleşmeler doğrudan imtiyaz sözleşmeleriymiş gibi değerlendirilmemelidir. Bu ek niteliğindeki sözleşmelerin tarafları imtiyaz sözleşmesinin taraflarından farklıdır ve bu sözleşmelerin niteliği de taraflarına bakılarak belirlenmelidir.

VI. SONUÇ

Günümüzde kamu hizmetinin özel teşebbüsler aracılığı ile görülmesi usulü oldukça yaygındır. Sosyal devlet anlayışının gelişmesi ve gelişen ekonomilerin güçlenmesine katkı sağlanması bakımından, idare artık yalnızca yetersiz kaldığı hallerde değil, birçok alanda kamu hizmetini özel teşebbüslere gördürmektedir. Bu sayede birçok büyük ölçekli ve küçük ölçekli özel teşebbüsler kendi gelişimleri bakımından büyük fırsatlar yakalamış olmaktadır. Haliyle kamu gücünü elinde bulunduran idare ile yapılan bu sözleşmelerin hangi hukuka tabi olacağı meselesi önem taşıyan bir konu olarak ortaya çıkmaktadır.

FOOTNOTE

10 Council of State 1st Chamber dated 24.09.1992, numbered E. 1992/232, K. 1992/294.

11 Constitutional Court, dated 28.06.1995, numbered E.1994/71, K.1994/23.

12 Council of State 1st Chamber dated 24.09.1992, numbered E. 1992/232, K. 1992/294, Danıştay Dergisi, N.87, p.33-40.

13 Zehra Odyakmaz, “Genel Olarak İdarenin Sözleşmeleri”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, V. 2, p.1-2, Ankara1998, http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/2_12.pdf, Last Access: 07.11.2016; Gözler, p.42.

14 Supreme Court 23rd Civil Chamber, dated 03.02.2015, numbered E.2014/5176 K. 2015/545; Constitutional Court, dated 22.12.1994, numbered E. 1994/70 K. 1994/65-2.

15 Supreme Court Assembly of Civil Chambers, 25.02.2004, E.2004/4-40, K.2004/113.

16 Ali Bozer, “Sosyal Sigortalar Kurumunun Tacir Sıfatı”, BATIDER, V. I, N.4, 1962, p. 576.

17 Council of State 13th Chamber E. 2015/2773 K. 2015/3169, “...It is determined by the Administrative Court that the case is dismissed for the jurisdiction according to the Administrative Jurisdiction Procedures Law no. 2577 article 15/1-a on the grounds that; from taking contract award decision to the contract signing decision step relying on the related laws, the cases for demanding the cancelation of the taken decisions and made operations by administration should be solved in administrative justice, disputes that are arising from the execution of contract rules and consisting after the contract is signed should be solved in judicial justice according

to private law rules, in this context; concerning the matter of dispute, the rescission and performance guarantee’s revenue record which is the operation as the matter in dispute that is arising from the execution of the contract and for this reason it’s vision and solution are in judicial justice with the reason of violation of terms of the contract which have the qualification of contract governed by private law that is signed between suer and administration as defender and based on their free wills at the tender result of mobile parking system execution and management within the Law no. 2886, the decision is appealed by the suer... the bill of review is not disapproved and so the mentioned court decision is APPROVED...”

18 Günday, p. 218.

the agreement should have the qualification of an administrative contract. At least one party of the contract should be the administration in order to be able to count that contract as an administrative contract. In this case, the agreements between the private legal person concessionnaire and another private legal person or a SEE cannot have the qualification of an administrative contract. These contracts are private law contracts dependent on private law rules. By this way, some supplemental agreements are constituted as the addition to these concession contracts however they should not be evaluated as concession agreements. The parties of these supplemental agreements are different from the concession agreements and designating the qualification of these contracts should be done according to their parties.

VI. CONCLUSION

Currently, the form of conducting public service by private enterprises is very common. For social state consciousness to develop and to make contribution to stimulate the developing economies, the administration has private enterprises conduct public service not only in the areas that it remains incapable but also in other various areas. Hence, many large and small scale enterprises take the opportunity for their own developments. Therefore, the issue that which law these concession agreements will be subject to comes up as an important matter.

Providing public services through private enterprises is possible in various methods. The agreements which

Kamu hizmetinin özel teşebbüsler aracılığı ile görülebilmemesi birden fazla şekilde mümkündür. İdarenin üstünlüğünün anlaşmaya yansdığı, taraflardan birinin idare olduğu ve konusu kamu hizmeti olan sözleşmeler idari sözleşmelerdir. Kural olarak, idari sözleşmeler idari yargıda çözümlenecektir ancak, uyumsuzluk durumunda tahkim yolunun öngörülmediği sözleşmeler idari yargının görev alanına girmemektedir. Bu çerçevede, en yaygın olarak kullanılan usul olan imtiyaz usulünü incelediğimiz takdirde; tahkim şartının konulmaması olduğu imtiyaz sözleşmelerinden doğan uyumsuzluklar idari yargıda görülecektir. Burada da imtiyaz sözleşmelerinin uygulanmasına yönelik yapılan sözleşmelerin niteliklerinin incelenmesi ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Bu sözleşmelerin niteliğini ise sözleşmeye taraf olan kişilerin niteliklerine bakarak belirleyebiliriz. Çünkü imtiyaz sözleşmesinin uygulanmasına yönelik yapılan bu sözleşmelerin tarafları, imtiyaz sözleşmesinin taraflarından farklıdır. Uygulama sözleşmeleri veya ek sözleşmeler olarak nitelendirilebilecek bu sözleşmeler, imtiyazcı ile bir üçüncü kişi arasında yapılmaktadır. O halde üçüncü kişi bir özel hukuk kişisi ya da KİT olduğu takdirde, uyumsuzluk konusunda gidilecek yargı yolu adli yargıdır. ■

DİPNOT

10 Danıştay 1.Dairesi 24.09.1992, E.1992/232, K. 1992/294.

11 Anayasa Mahkemesi, 28.06.1995, E.1994/71, K.1994/23.

12 Danıştay Birinci Dairesi, 24.09.1992, E. 1992/232, K. 1992/294, Danıştay Dergisi, S. 87, s.33-40.

13 Zehra Odyakmaz, "Genel Olarak İdarenin Sözleşmeleri", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.2, s.1-2, Ankara1998, http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/2_12.pdf, Erişim: 07.11.2016; Gözler, s.42.

14 Yargıtay 23. Hukuk Dairesi, 03.02.2015, E.2014/5176 K. 2015/545; Anayasa Mahkemesi, 22.12.1994, E. 1994/70 K. 1994/65-2.

15 Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 25.02.2004 tarih, E.2004/4-40, K.2004/113.

16 Ali Bozer, "Sosyal Sigortalar Kurumunun Tacir Sıfatı", BATIDER, C.I, S.4, 1962, s. 576.

17 Danıştay 13. Dairesi, E.2015/2773 ve K.2015/3169: "...İdare Mahkemesi'nce; ihale kararı alımından sözleşmenin imzalanması aşamasına kadar ilgili yasalara dayanılarak idarece alınan karar ve yapılan işlemlerin iptali istemiyle açılan davaların idari yargı yerinde, sözleşme yapıldıktan sonra sözleşme hükümlerinin uygulanması nedeniyle ortaya çıkan uyumsuzlukların ise özel hukuk hükümlerine göre adli yargı yerinde görülmesi gerektiği, bu çerçevede uyumsuzluk konusu olaya ilişkin olarak, 2886 sayılı Kanun kapsamında yapılmış olan mobil parkomat uygulaması ve işletilmesi işine ilişkin ihalenin sonucunda davacı ile davalı idare arasında imzalanan

ve tarafların serbest iradelerine dayanan özel hukuk sözleşmesi niteliğindeki sözleşme hükümlerine aykırı uygulamalar yapıldığı gerekçesiyle sözleşmenin feshi ile kesin teminatın irat kaydı yönündeki dava konusu işlemin sözleşmenin uygulanmasından doğduğu ve bu nedenle görüm ve çözümünün adli yargı mercileri olduğu gerekçesiyle davanın 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 15/1-a maddesi hükmü uyarınca görev yönünden reddine karar verilmiş, bu karar davacı şirket tarafından temyiz edilmiştir.... temyiz istemi yerinde görülmeyle anılan Mahkeme kararının ONANMASINA..."

18 Günday, s. 218.

supremacy of administration are reflected upon the contract and of which one of the parties is administration and which have the subject of public service are considered administrative agreements. As a rule, the administrative agreements are solved in administrative justice; however the agreements in which arbitration is assumed in case of disputes do not fall in the jurisdiction of the administration. In this context; if we analyze the concession form which is the most commonly used form, the disputes that arise from concession agreements in which arbitration clause is not imposed, will be solved in administrative justice. In this point, the neces-

sity of analyzing qualifications of agreements that are made for the execution of concession agreements appears. We can designate the qualification of these agreements by analyzing the qualifications of the contracting parties because the parties of the execution agreements of concession agreements are different than the parties of concession agreements. These agreements, which can be described as execution agreements or supplemental agreements, are made between a concessionaire and a third person. In that case, if the third person is a private legal person or a SEE, the judicial remedy for a dispute will be judicial justice. ■

BIBLIOGRAPHY KAYNAKÇA

Ali Bozer, "Sosyal Sigortalar Kurumunun Tacir Sıfatı", BATIDER, V.I, N.4, 1962

Ali Rıza Yücel, "İdari Sözleşmeler ve İmtiyaz Sözleşmeleri", Türkiye Mühendislik Haberleri, N. 439-440 - 2005/5-6

İl Han Özay, Gün Işığında Yönetim, Ed. 5, İstanbul 2002

Kemal Gözler, İdare Hukuku Ed. 2, Bursa 2009

Metin Günday, İdare Hukuku, Ed. 10, Ankara 2015

Zehra Odyakmaz, "Genel Olarak İdarenin Sözleşmeleri", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, V.2, N.1-2, Ankara1998, s. 141-195 http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/2_12.pdf, Last Access: 07.11.2016

Ali Bozer, "Sosyal Sigortalar Kurumunun Tacir Sıfatı", BATIDER, C.I, S.4, 1962

Ali Rıza Yücel, "İdari Sözleşmeler ve İmtiyaz Sözleşmeleri", Türkiye Mühendislik Haberleri, S. 439-440 - 2005/5-6

İl Han Özay, Gün Işığında Yönetim, 5. Bası, İstanbul 2002

Kemal Gözler, İdare Hukuku 2. Cilt, Bursa 2009

Metin Günday, İdare Hukuku, 10. Bası, Ankara 2015

Zehra Odyakmaz, "Genel Olarak İdarenin Sözleşmeleri", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.2, S.1-2, Ankara1998, s.141-195 http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/2_12.pdf, Erişim: 07.11.2016